

૬. સાઈકલ સાથે મારો પ્રથમ દિવસ

ડૉ. બળવંત તેજાણી

ભાવનગરવાસી ડૉ. બળવંત માધાભાઈ તેજાણીનો જન્મ ૧-૮-૧૯૭૦ના રોજ થયો હતો. તેઓ શિક્ષક તરીકે સક્રિય હોવા ઉપરાંત અનેક સામાજિક પ્રવૃત્તિઓ કરે છે. ‘દર્શકની નવલકથાઓનાં નારીપાત્રો’ પર ડોક્ટરેટ કરનારા બળવંતભાઈએ ગુજરાતી ભાષાનું વ્યાકરણ અને કેળવણીનાં ૧૬ પુસ્તકોનું લેખન સંપાદન કર્યું છે. વિવિધ ગુજરાતી સામયિકોમાં લેખન કરે છે. તેમને ‘ચિત્રકૂટ એવોર્ડ-૨૦૧૭’ અને ‘ગુજરાત રાજ્ય શ્રેષ્ઠ શિક્ષક એવોર્ડ-૨૦૧૭’થી સન્માનિત કરાયા છે.

સૂર કૃતિનો

પ્રસ્તુત કૃતિમાં આઠમા ધોરણમાં ભણતા એક વિદ્યાર્થીના મનના ભાવવિશ્વનું અસરકારક અને હૃદયસ્પર્શી શબ્દોમાં વર્ણન કર્યું છે. પોતાની આર્થિક પરિસ્થિતિને કારણે આઠમાં ધોરણમાં આવ્યા પછી પહેલા સત્રમાં તો સરકારી બસમાં, છકડામાં કે પછી ક્યારેક ક્યારેક પગે ચાલીને પણ શાળામાં ગયા. પરંતુ બીજા સત્રના પ્રથમ દિવસે પોતાની સાઈકલ પર ઠાઠથી જવાના જે મનસૂબા ઘડ્યા હતાં, તે ‘પ્રથમ ગ્રાસે મક્ષિકા’ની જેમ કકડભૂસ થઈ ગયા હતા. લેખકના મનમાં આતુરતા પણ રહી નહોતી. તેથી તેમને જે વસવસો થતો હતો તેનું વર્ણન વાંચતા આપણે પણ ઘડીભર વિચાર કરતાં થઈ જઈએ છીએ. તેમાં પણ પોતાની સાઈકલ પર અન્યને આંટો મારવા નીકળેલો જોઈને તેમના મનની વ્યથા ચરમસીમાએ પહોંચે છે. ખરેખર આવા સમયે શું કરવું તેની સમજ પડતી નથી તેથી ચુમાઈને બેસી રહેવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ બચતો નથી.

અંતમાં કાકાએ કરેલા પોતાની સાઈકલના વખાણથી લેખક સંતોષ અને શાંતિ અનુભવે છે.

દિવાળીને બેપાંચ દિવસની વાર હતી. પિતાજી એક સંબંધી પાસેથી ઉછીનાં નાણાં લઈને મારા માટે એક સાઈકલ લઈ આવ્યા હતા. ‘એટલાસ’ની આ સાઈકલ આવતાંવેત જ મનમાં વસી ગયેલી. એકદમ ઘાટો કાળો રંગ, આગળ અને પાછળના પંખા પર ‘સંતોષ’ અને ‘પુકાર’ ફિલ્મનાં લટપટિયાં, આગળ હેન્ડલ ઉપર પણ સરસ મજનું નાનું કેરિઅર અને ગમતા સૂર રણકાવતી ઘંટડી. આજે ‘મોટરગાડી’ વસાવતાં પણ જે આનંદ નથી આવ્યો, એ આનંદ ત્યારે આ સાઈકલે આપેલો. બસ હવે આ વેકેશનમાં સાઈકલ શીખી જવાની ને પછી તો એયને બધાની સાથે જ આવવા જવાનું.

ગામમાં ધોરણ સાત સુધીની જ સગવડ. બાજુનું ગામ છ કિલોમીટર દૂર, ત્યાં હાઈ સ્કૂલની સગવડ ખરી. ધોરણ આઠથી દસના દસેક વિદ્યાર્થીઓ ત્યાં સાઈકલ પર ભણવા જાય. મારું પણ આઠમું ધોરણ શરૂ થયું. પણ સાઈકલ આ સત્રમાં તો નહીં જ આવે તેવી પૂરી સમજણ સાથેની શ્રદ્ધા હતી. સાઈકલથી વંચિત બે-ત્રણ સાથીઓ અમે બસમાં સ્કૂલે જતા. સાંજે પાછા વળતી વખતે તો સરકારી બસ મળી રહે પણ અગિયાર વાગે બસ ન મળે

એટલે છકડો કે એવું કશુંક મેળવવાનું રહેતું. એના માટે પાદર બેસવું પડતું. તોયે જો ન જ મળે તો સાઈકલવાળા કોઈક ક્યારેક અમારો હાથ પકડતા. ક્યારેક વળી જાતમહેનત ઝીંદાબાદ કરીને નીકળી જવામાં પણ ખાસ કંઈ મુશ્કેલી અનુભવાતી નહોતી પણ બીજાને રોજ સાઈકલ પર જોવાના રહેતા એટલે ઘરનું વાહન હોય તો મજા આવે એમ તો થતું જ. સત્ર માંડમાંડ પૂરું થયેલું.

બાપુજી દરરોજ બળદગાડું લઈને ખેતરે જાય. વળતે દિવસે જ સાઈકલ તેમાં ચડાવી. ખેતરની બાજુની ખુલ્લી જગ્યામાં મેં સાઈકલ શીખવાનું ઉદ્દેશ્ય કર્યું. વહેલામાં વહેલી તકે સાઈકલ શીખી લેવી બસ એ જ એક માત્ર મારું લક્ષ્ય બની ગયું. પછી તો આખુંયે વેકેશન બસ આજ ક્રમ રહ્યો. ધીરેધીરે હું પળોટાતો જતો હતો. પછી તો સાઈકલની ગતિ સાથે જ એકબાજુથી ચડતાં પણ ફાવી ગયેલું. એનો આનંદ તો વળી ઓર જ હતો.

બસ, આવતી કાલે જ વેકેશન ખુલતું હતું. મહાકવિ કાલિદાસના ‘આષાઢસ્ય પ્રથમ દિને’ વર્ણનની જેમ સાઈકલ સાથેના શાળાના પહેલા દિવસની મને આતુરતા હતી. પાછલા કેરિઅર નીચે ટિફિન બાંધવા માટે દોરીની ગૂંથણી પણ અનુભવી મિત્રને સાથે રાખી કરી લીધી હતી. સીંગતેલનાં ટીપાંય જરૂર નહોતી તોયે જ્યાં ત્યાં ઓઈલના વિકલ્પે મૂકી દીધાં હતાં. ઝીણવટપૂર્વક આખીયે સાઈકલ ઉપર પાણીવાળું પોતું ફેરવી દીધું હતું. ઘંટડીના અવાજને પણ તબલચીની અદાથી બરાબર સાંભળી લીધો હતો. બસ હવે તો કાલે સાડા નવે એય ને...

ધીરે ધીરે સાંજ પડી રહી હતી. વેકેશન દરમિયાનની પાદરની છેલ્લી મુલાકાત સંકેલી ઘેર આવતો હતો. કાકાની કરિયાણાની દુકાન પાસેથી પસાર થયો. કાકાએ બોલાવ્યો :

‘એ ભાઈ, કાલે કેટલા વાગે નિશાળે જવાનું છે ?’ ઉત્સાહમાં જ બોલી જવાયું, ‘બસ સાડા નવ આસપાસ’.

‘કોઈ વાંધો નહીં મારે આવવું છે.’ કહીને કાકાએ ધરાક સંભાળ્યું. મેં મારી જાતને સંભાળી તોય આંખે અંધારાનું એક લખલખું પસાર થઈ ગયું. પહેલા દિવસે ગામ વચ્ચોવચ ટિફિન-દફતર સાથે નીકળવાનો ‘ઠાઠ’ કડડભૂસ થતો લાગ્યો. સાઈકલ પર બેસીને ગામની મુખ્ય બજારેથી જ નીકળવાના દિવસો જૂના મનસૂબાને મૂર્છિત થતો અનુભવાયો. તરત જ બુદ્ધિ વહારે ચડી :

‘પણ કાકા, કાલે પહેલો દિવસ છે ને એટલે કદાચ થોડું વહેલું જવાનુંયે થાય.’

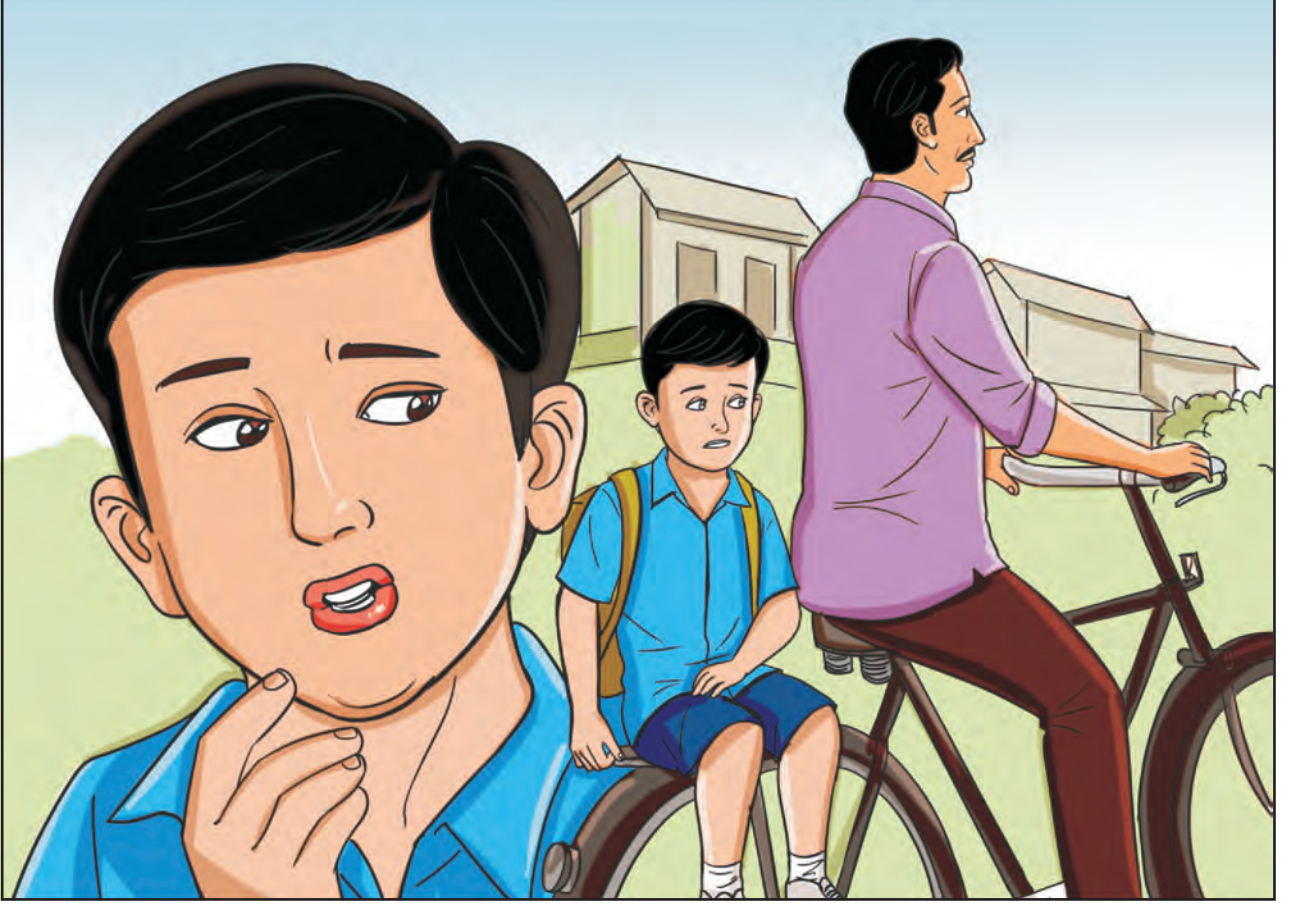
‘કોઈ વાંધો નહીં, તું કહે ત્યારે હું તૈયાર બસ.’ કાકા ઉવાચ.

મારા નિર્ણયોને આટલાં ઉદારતાથી લેનાર કાકાને હવે તો શું કહેવું ?

હારેલા ચોદાની અદાથી ઘેર આવ્યો. વાળુ કરવામાં ખાસ મજા ન આવી. ‘કોઈ વાંધો નહીં, હજુ કાલે કદાચ કાકા ન પણ આવે.’ મેં મને જ આશ્વાસન આપ્યું અને ઊંઘ આવી ગઈ.

સવારમાં જાગતાંવેંત સાઈકલનાં દર્શન કરી લીધાં. મનોમન હસી લીધું, પણ પાછું રાતનું અનુસંધાન જોડાઈ ગયું. બરાબર સવા નવે નિશાળિયો બની નીકળ્યો. પણ દુકાને આવ્યો ત્યાં કાકા મારી રાહે જ હોય એવું લાગ્યું.

બધો જ હરખ હૈયામાં ઘરબીને સાઈકલનું સુકાન કાકાને સોંપ્યું. હું બીજાની સાઈકલ પાછળ બેસતો હોઉં એમ ખભામાં દફતર લટકાવી ઓશિયાળો થઈને કેરિઅર પર બેસી ગયો. સૌની સંગાથે જ ઘંટડીના તાલે હંકારી જવાના મનસૂબામાં પહેલે જ કોળિયે માખી આવી. વળી કાકાને તો કોઈની રાહે રહેવાનું ક્યાં હોય ! એટલે આજે તો બે-ત્રણ મિત્રો જે દરરોજ સાથે રહેતા તે પણ નહીં. આખા વેકેશન દરમિયાનનો સાઈકલ સાથેનો વહેવાર વર્ણવવો પણ કોને ?

કાકા મને ખેંચતાં હતા એટલે તેઓ મૂંગા જ રહે; અને હું મારા વસવસાને કારણે મૂંગો હતો. વળી, એમને પણ સાઈકલ ચલાવવાની પૂરી કુશળતા નથી એવું પણ મને લાગ્યું. અને હું પણ એક બાજુ જ બેઠો હતો એટલે ઝડપથી ઉતરી જવાની અનુકૂળતા પણ મને હતી જ. છેક સુધી મને એક વિચારથી શાંતિ થતી હતી કે - સાંજ સુધી તો કાકા ક્યાં રોકાવાના છે. વળતી વખતે તો આપણે એકલા જ ને !

હાઈ સ્કૂલનો દરવાજો આવ્યો. હવે, દરવાજાની અંદર તો હું જ લઈ જવાનો ને. પણ મારી જેમ મૂંગા રહીને કાકાએ પણ કંઈક જુદું જ વિચારેલું હશે એટલે મને કહે, ‘તારે રજા તો પાંચ વાગ્યે જ પડે છે ને. ત્યાં તો હું આવી જવાનો.’ તેઓ મને પૂછે છે કે સ્વગત બોલે છે તે મારાથી નક્કી ન થઈ શક્યું. હું ઉતરી પડ્યો. ‘લૂંટાઈ ગયો મારો લાખ ખજાનો’ પંક્તિને ઝીરવી રહ્યો હોઈ એવી અવસ્થામાં મારો દરવાજામાં પ્રવેશ થયો. પ્રાર્થના તો તદ્દન ચંત્રવત્ અવસ્થામાં મેં પૂરી કરી. વર્ગખંડમાં આજે પહેલી વખત ભણવાનું અકારું લાગ્યું.

માંડ બપોરની રિસેસ પડી. મિત્રોને મારી વ્યથા વહેંચતો-વહેંચતો હું રોડ પર આવ્યો. શરીરે સુખી એક સાઈકલસવાર સામેથી આવતો હતો. મારી દૃષ્ટિ તેના પર સ્થિર થઈ. સાઈકલ નજીક આવી અને મારી આંખે અંધારાં આવી ગયાં. એ સાઈકલ મારી જ હતી તે સવાર બિલકુલ મારા અજાણ્યા હતા. મેં મિત્રોને ઝડપથી વાત કરી.

‘આ સાઈકલ તો મારી છે.’ સહુ મારે વહારે ધાયા.

સાઈકલ ઊભી રાખવાને મિત્રોએ તેમને કહ્યું - ‘એ ભાઈ, આ સાઈકલ તો આની છે. આજે જ તે સ્કૂલે લઈને આવ્યો છે. તેને આપી દો.’

તત્ક્ષણ તેઓ વધા - ‘સાઈકલ તો છે પદ્મશીભાઈની.’

મેં કહ્યું, ‘હા, પણ મારા કાકા છે. અમે આ સાઈકલ પર જ આવ્યા.’

‘તે આવ્યા હશે. ઈ ઇટાળિયા ગામે ગયા છે. સાઈકલ અમારે ઘરે મૂકી છે, તે હું આંટો મારવા નીકળ્યો.’

તેનો બાદશાહી જવાબ સાંભળી અમને સહુને દલીલ કરવાનું વ્યર્થ લાગ્યું. જે ઘંટડીને આજે મારે બજાવવાની હતી તેને ટ્રીન ટ્રીન કરતાંકને તેઓ તો વહેતા થયા. મારી આ સ્થિતિને કારણે તેમને વિશેષ આનંદ આવ્યો હોય એવું મને અનુભવાયું. પાછલા પંખા પર લટકતું ‘સંતોષ’ લટપટિયું મારો અસંતોષ વધારીને જાણે મારી મશ્કરી કરી રહ્યું હતું ! સૌએ મને આશ્વાસન આપ્યું. કોઈ સાથે ન હોત તો મારાથી રડી પડાયું હોત. ‘સીમ સીમ ખુલ જા’ બોલવાથી જો મોટી શિલા ખસી જતી હોય, તો આ સાઈકલને ફરતી બંધ કરવાનો કોઈ મંત્ર નહીં હોય?

ભારે હૈયે ફરી વર્ગખંડમાં પ્રવેશ્યો. પણ મારો તાર તો સાઈકલ સાથે જ જોડાયેલો હતો. છ મહિનાથી જે દિવસની પ્રતીક્ષા હતી, તે દિવસે જ મારે આટલું સહન કરવું પડશે એની તો મને કલ્પનાયે ક્યાંથી હોય?

રિસેસ પછીથી રજા સુધીનો દોઢ કલાક હું વર્ગખંડમાં માત્ર શારીરિક રીતે જ હાજર હતો. મને કેટકેટલા વિચારોએ ઘેરી લીધેલો : ‘આટલો જાડિયો માણસ મારી સાઈકલની રિંગ તો નહીં વાળી દે ને ? ટોકરીની જરૂર નહોતી તોયે વગાડ્યા કરતો’તો, બગાડી તો નહીં નાખે ને? ગમે તેમ ચલાવતો હતો. કદાચ પંકચર પણ પાડી દે.’ કાકાના સ્નેહ-આદર ઉપર પણ ઘડીભર કડવાશ ફરી વળી. એમનેય આજે જ સૂઝ્યું. કાલે નહોતું અવાતું. ‘આ મોટાં મોટાં વાહનના માલિકો પોતે તેને કેમ નહીં ચલાવતાં હોય? ડ્રાઈવરને હાંકવા દેતા એનો જીવ કેમ ચાલતો હશે?

આ કલ્પનામાં વળી મારું ઇતિહાસજ્ઞાન પણ મદદમાં આવ્યું. મારી સાઈકલ તો આજના દિવસ પૂરતી જ મારી પાસે નથી, પણ સિદ્ધરાજે પસંદ કરેલી રાણકદેવી જૂનાગઢના રાજા રાખેંગારની કાયમી રાણી બની હશે ત્યારે સિદ્ધરાજની મનઃસ્થિતિ કેવી થઈ હશે? પ્રિય વસ્તુનો વિયોગ કેટલો આકરો હોય તેના અનુભવમાંથી આજે ખુદ હું પસાર થઈ રહ્યો હતો. પહેલા સત્રમાં કવિ કાન્તનું ‘ચક્રવાકમિથુન’ ભણેલા તેની પંક્તિઓ સ્મરણે ચડી :

‘લાંબા છે જ્યાં દિન પ્રિય સખી, રાત્રિએ દીર્ઘ તેવી...’

શાળાનો પહેલો જ દિવસ હતો એટલે એક તાસ વહેલી રજા પડી. રજાનો બેલ પડ્યો અને અચાનક વર્ગ સાથે મારું સંધાન થયું. ઝડપથી દરવાજે તો આવ્યો, પણ હજી ક્યાં પાંચ વાગ્યા હતા? આનંદ સાથે ઘંટડીઓ રણઝણાવતા સૌ દરવાજા બહાર નીકળી રહ્યા હતા. બધાના મુખ પરનો આનંદ આજ જાણે મારી પીડા વધારી રહ્યો હતો. ધીરે ધીરે બધા જ વિદાય થઈ ચૂક્યા હતા. પાંચ ને પાંચ મિનિટનો સુમાર થયો. મારી નજર છેક શેરીના ખૂણે સ્થિર થઈ ગઈ હતી. કાકાને દૂરથી આવતા જોયા ને હું ટટ્ટાર થયો. સાઈકલનો આખા દિવસનો વિરહ ધીરે ધીરે ઓગળવા માંડ્યો. દિવસ આખો પોતાની માથી વિખૂટું પડેલું વાછરડું જેમ માના મિલાપ સાથે જ, આખા દિ’ની વેદના વિસરી જાય, તેમ હું પણ મનમાં હરખાઈને સાઈકલ પર ગોઠવાઈ ગયો. કાકાએ મારી રોઝડીને હંકારી મૂકી.

ગામમાં આવીને સાઈકલ મને સોંપતી વખતે એમણે કહ્યું, ‘બેટા, તારી સાઈકલ પાણીના રેલા જેવી છે. હેલિકોપ્ટરની જેમ ઘડીવારમાં બેયને લાવી દીધા.’ એમના કહેલા શબ્દોથી તે રાત્રી મને જે ઊંઘ આવી છે....!

અધ્યાપન સંકેત

પ્રસ્તુત કૃતિનું અધ્યાપન કરાવવાની શરૂઆતમાં ‘શાળામાં મારો પ્રથમ દિવસ’ વિષય પર ચર્ચા કરવી. તેના આધારે કોઈપણ બાબતમાં ‘પ્રથમ દિવસ’ની જે આતુરતા હોય, તત્પરતા હોય તેની વાત કરી પ્રસ્તુત કૃતિના અધ્યાપનની શરૂઆત કરવી. લઘુપ્રશ્નો પૂછી પૂછીને વિષયવસ્તુનું સ્પષ્ટીકરણ કરવું, સાઈકલનો ઉપયોગ કરવાથી થતા ફાયદાઓ વિશે ચર્ચા કરવી. પોતાની વસ્તુ અન્ય કોઈ વાપરે ત્યારે આપણા મનમાં કેવા કેવા વિચારો ઘોળાયા કરે છે તેની વાત કરી સારા વિચારો માટે પ્રેરિત કરવા. વડીલો પ્રત્યે આદર કેળવવાની પણ પ્રેરણા આપવી. અને બીજાએ આપણામાં વિશ્વાસ મૂકી આપણે ત્યાં રાખેલી વસ્તુની કાળજી પોતાની વસ્તુની કાળજી કરતાં પણ વધારે રાખવી જોઈએ તેની સમજ આપવી. વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી તેમના જીવનના કોઈ યાદગાર પ્રસંગો જાણવાનો પ્રયત્ન કરવો.

સ્વાધ્યાય

સ. ૧. નીચેના શબ્દો માટે પાઠમાં વપરાયેલા શબ્દો શોધો :

(૧) નીંદર	(૨) લડવૈયો	(૩) હેતુ	(૪) ગ્રાહક
(૫) ઈરાદો	(૬) દિલાસો	(૭) વિયોગ	(૮) મેળાપ

સ. ૨. જિલટો અર્થ દર્શાવતો શબ્દ લખો :

(૧) આદર	(૨) સગવડ	(૩) પ્રથમ	(૪) અનુભવી
(૫) જિંદાબાદ	(૬) ઉદાર	(૭) ઉત્સાહ	(૮) મૂંગા

સ. ૩. શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ લખો : (પાઠના આધારે)

(૧) સાંજ પછીનું - રાતનું ભોજન-	(૨) ચારથી વધુ માણસો બેસી શકે તેવું વાહન-
(૩) બે કે વધારે વસ્તુઓમાંથી ગમે તે એક પસંદ કરવાની છૂટ -	(૪) કાર્ય સિદ્ધ ન થતાં મનમાં થતો ઉદ્વેગ-

સ. ૪. નીચેના રૂઢિપ્રયોગોના અર્થ શોધો :

(૧) મનમાં વસી જવું	(૨) પળોટાઈ જવું	(૩) વહારે ચડવું
(૪) આંખે અંધારા આવવા	(૫) અકારું લાગવું	(૬) ઓશિયાળા થવું

સ. ૫. ઉપરના સિવાય પાઠમાં આવતા અન્ય પાંચ રૂઢિપ્રયોગો શોધીને લખો.

સ. ૬. લખો :

(૧) લેખક માટે સાઈકલ લાવનાર -	(૨) લેખકના કાકાનું નામ -
(૩) લેખક સાથે સાઈકલ પર પ્રથમ દિવસે જનાર -	(૪) રાજા રાખેગારની રાણી -
(૫) લેખકના કાકા જે ગામે ગયા હતા તે ગામનું નામ -	(૬) લેખકની સાઈકલને અપાયેલું ઉપનામ -

સ. ૭. યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી અધૂરાં વિધાન પૂર્ણ કરો.

- (૧) રિસેસ પછી લેખક વર્ગખંડમાં માત્ર શારીરિક રીતે જ હાજર રહી શક્યા. કારણ કે _____ .
 (અ) તેઓ કાકાના જ વિચાર કરતા હતા (આ) વાહનોના માલિકના વિચાર આવતા હતા
 (ઇ) પોતાની સાઈકલ બાબતના અનેક વિચારોએ તેમને ઘેરી લીધા હતા
- (૨) લેખકને એક કલાક વહેલી રજા પડી ગઈ. કારણ કે _____ .
 (અ) શાળામાં ઉત્સવ ઉજવાયો હતો (આ) વેકેશન પછી શાળાનો પહેલો જ દિવસ હતો
 (ઇ) શાળામાં પરીક્ષા ચાલુ હતી
- (૩) લેખક સાઈકલ પર મૂંગા જ બેસી રહ્યા હતા. કારણ કે _____ .
 (અ) તેમને વસવસો હતો (આ) કાકાએ તેમને બોલવાની ના પાડી હતી
 (ઇ) તેમને પડી જવાનો ડર લાગતો હતો
- (૪) સાઈકલ સાથેના શાળાના પહેલા દિવસની આતુરતા માટેની ઉપમા આપી છે _____ .
 (અ) કવિ કાન્તના 'ચક્રવાકમિથુન'ની પંક્તિની (આ) 'લૂંટાઈ ગયો મારો લાખ ખજાનો' પંક્તિની
 (ઇ) મહાકવિ કાલિદાસના 'આષાઢસ્ય પ્રથમ દિને'ની

સ. ૮. સમજીને લખો :

- (૧) સાઈકલનું વર્ણન - (૨) સાઈકલ લેખકને સોંપતી વખતે કાકાએ કહેલાં બે વાક્યો -
 (૩) રિસેસમાં પોતાની સાઈકલ પર અન્ય સવારને જોઈને લેખકના મનમાં ઘેરાઈ ગયેલા વિચારો -

સ. ૯. નીચેનાં વાક્યોને ઘટનાના ક્રમ પ્રમાણે ગોઠવો :

- (૧) પહેલા દિવસે લેખક કાકા સાથે સાઈકલ પર ગયા. (૨) લેખકના કાકા ઈટાળિયા ગામે ગયા.
 (૩) લેખકના પિતા સાઈકલ લઈ આવ્યા. (૪) લેખક સાઈકલ ચલાવતા શીખી ગયા.

સ. ૧૦. સાઈકલ નહોતી ત્યારે લેખક નિશાળે કેવી રીતે જતા -આવતાં તે તમારા શબ્દોમાં લખો.

સ. ૧૧. યોગ્ય વિરામચિહ્નો મૂકી વાક્ય ફરીથી લખો :

- (૧) એ ભાઈ કાલે કેટલા વાગે નિશાળે જવાનું છે (૨) એ ભાઈ આ સાઈકલ તો આની છે
 (૩) સાઈકલ અમારે ઘરે મૂકી છે તે હું આંટો મારવા નીકળ્યો (૪) બેટા તારી સાઈકલ પાણીના રેલા જેવી છે

સ. ૧૨. નીચેનાં વાક્યોમાં આવતા શબ્દોનું વર્ગીકરણ કરી આપેલા કોઠામાં લખો.

- (૧) બાપુજી દરરોજ બળદગાડું લઈને ખેતરે જાય. (૩) ધીરે ધીરે બધા જ વિદ્યાર્થી થઈ ચૂક્યા હતા.
 (૨) મિત્રોને મારી વ્યથા વહેંચતો વહેંચતો હું રોડ પર આવ્યો. (૪) હું આખા દિ'ની વેદના વિસરી ગયો.

નામ	સર્વનામ	વિશેષણ	ક્રિયાપદ

સ. ૧૩. નીચેનાં વાક્યોનું ગુજરાતી ભાષાંતર કરો :

(૧) Sit on this chair.	(૨) Seeta and Geeta went to the market.
(૩) Teacher is teaching us Gujarati.	(૪) Gopal was sleeping yesterday.
(૫) I will go Mumbai with my father.	(૬) We are playing in the garden.
(૭) Girls were dancing.	(૮) I am watching T.V.
(૯) He works in a factory.	(૧૦) Where did she go ?
(૧૧) At what time shop closes ?	(૧૨) I will give him nice gift.
(૧૩) Jimit wanted to go to the museum.	(૧૪) The crow is flying.
(૧૫) Tomorrow will be holiday in the school.	

★ ‘સાઈકલ’નો ઉપયોગ કરવાથી થતા ફાયદાઓ વિશે સમૂહમાં ચર્ચા કરો.

★ ‘પ્રદૂષણ દૂર કરવાનો એક શ્રેષ્ઠ ઉપાય સાઈકલનો ઉપયોગ કરવો તે છે.’ આ બાબત લોકોમાં જાગૃતિ લાવવા તમે જે જે પ્રયત્નો કરી શકો તે ટૂંકમાં લખીને એક ભીંતપત્રક બનાવો.

હું વાંચું તમે પણ વાંચો.

વારસો

એક વૃદ્ધ મરણપથારી ઉપર હતા. તેમણે પોતાના પુત્રને પોતાની પાસે બોલાવ્યો.

પછી વૃદ્ધ કહે : ‘બેટા, હું ગરીબ રહ્યો. તારે માટે પાછળ મૂકી જવા સારુ મારી પાસે કાંઈ મૂડી નથી. પણ મારા બાપે મને જે આપ્યું હતું તે આજે હું તને આપતો જાઉં છું. જિંદગીભર તું તેને સાચવજે. જ્યારે તને ક્રોધ ચડે ત્યારે ચોવીસ કલાક પહેલાં તું તેનો જવાબ વાળતો નહીં. ચોવીસ કલાક વીત્યા બાદ તું જવાબ આપી શકે. બસ આટલી ‘મૂડી’ હું તને વારસામાં આપતો જાઉં છું.’

પિતાએ આપેલી ‘મૂડી’ દીકરાએ જીવ્યો ત્યાં સુધી સાચવી. આથી તે ઘણું કમાયો. તેને જીવનમાં ઘણાં અપમાન સહન કરવાં પડ્યાં. ક્રોધ ચડે એવા અનેક સંજોગો વારંવાર ઊભા થયા; પણ પિતાનાં વચનો યાદ રાખી પુત્રે પરિસ્થિતિ સંભાળી લીધી. સામી વ્યક્તિને તે શાંતિથી કહેતો કે, ‘આનો જવાબ હું તમને ચોવીસ કલાક બાદ આપીશ.’ ચોવીસ કલાક બાદ એના મનમાં પેદા થયેલો રોષ, વેરની ભાવના ઇત્યાદિ આપમેળે ઓગળી જતાં. પછી એ આખો પ્રસંગ એને એટલો તો નજીવો લાગતો કે અપમાનનો બદલો વાળવા તે પાછો પેલી વ્યક્તિ આગળ કદી જતો નહીં. આમ કરતાં તેના હૃદયમાંથી બધો ક્રોધ અદૃશ્ય થતો. તેનું હૃદય સ્વચ્છ બની જતું. એ છોકરો મોટો થતાં ગુર્જેફ નામે મોટા જ્ઞાની પુરુષ તરીકે ઘણી ખ્યાતિ પામ્યો.

- બેન્સી એન્જિનિયર

સાઈકલ વાપરો, પ્રદૂષણ નિવારો.